

Петро ОПАНАЩУК,

кандидат історичних наук, доцент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ЧИННИК РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Процес європейської інтеграції України передбачає реформування багатьох сфер суспільного життя. Однією з найбільш чутливих у цьому контексті є реалізація гуманітарної політики, важливою складовою якої є мовна політика держави. Об'єктами державної мовної політики є українська мова; групи мов, виділені за різними ознаками; групи носіїв мови (існуючих та потенційних); мовні відносини [4, с. 166].

Державна мовна політика є виразом загальнополітичної орієнтації влади, про що свідчить уся попередня історія України. Однак для багатонаціональних держав, таких як Україна, реалізація мовної політики досить часто призводить до протестних настроїв внаслідок використання цієї теми політиками у власних інтересах. За певних обставин це може призвести до штучного поглиблення мовних конфліктів й, врешті-решт, стати передумовою до проявів сепаратизму на мовному ґрунті [3, с. 53]. Саме тому мовна політика як елемент єдності гуманітарного простору в сучасних умовах набуває особливої актуальності.

Професор-славист Фрайбурзького університету (Німеччина) Ю.Бестерс-Дільгер зазначає, що до 2009 року на реалізацію мовної політики в Україні впливало дві тенденції. З одного боку спостерігалось прагнення вітчизняного політичного керівництва забезпечити баланс між підтримкою розвитку державної мови та захистом мовних прав національних меншин. З іншого боку – давалася взнаки тенденція ускладнення творення української нації на основі української мови у зв'язку з євроінтеграційними процесами [1, с. 88-89]. Мова йде про те, що прагнення України до членства в Європейському Союзі зумовило необхідність імплементації у вітчизняне законодавство стандартів Ради Європи щодо реалізації мовної політики. Зокрема, важливою складовою цього процесу стала ратифікація у 2003 р. Європейської хартії регіональних мов та мов нацменшин.

Усі держави-учасниці Хартії беруть на себе зобов'язання захищати та пропагувати традиційні мови меншин країни в усіх сферах суспільного життя: в освіті, правосудді, в адміністративних органах влади та державній службі, засобах масової інформації, у культурних заходах та об'єктах, економічному і соціальному житті та транскордонних обмінах. Реалізація цих зобов'язань потребує розробки та впровадження відповідної нормативно-правової бази, яка чітко визначає використання мов меншин у різних сферах суспільного життя [2, с. 2].

Відповідно до цього документу, Україна взяла на себе зобов'язання вживати заходів з підтримки 13 мов меншин, серед яких і російська. Однак в українських реаліях Хартія перетворилась на інструмент протидії опозиційними проросійськими силами прагненню української влади згуртувати суспільство навколо підтримки державної мови. Набуття чинності Хартією у 2006 році позначилось вимогами низки районних, міських та обласних рад Сходу та Півдня України визнати російську мову регіональною. Таким чином, Європейська хартія регіональних мов або мов меншин в руках проросійськи налаштованих політиків стала елементом гібридного впливу на український гуманітарний простір з метою досягнення цілей внутрішньої дестабілізації й фрагментації українського суспільства за мовною та національною ознакою.

На думку Ю.Макарець, ратифікація Україною даної Хартії зумовила суттєве розбалансування мовної ситуації в Україні. Причиною цього слала можливість неоднозначного тлумачення деяких положень цього документа. Зокрема, ратифікація Хартії створила передумови для віднесення російської мови до мов, котрі потребують захисту й підтримки з боку держави. А це, своєю чергою, було використано популістськими проросійськими політиками для обґрунтування надання російській мові статусу регіональної офіційної мови на значній частині території України [3, с. 55].

У лютому 2010 року указом Президента України В.Ющенка було схвалено Концепцію державної мовної політики, яка є чинною й донині. У Концепції констатується факт наявності політичних спекуляцій навколо питання використання української мови, що безпосередньо впливає на появу загроз національній безпеці країни, а також ставить під загрозу її суверенітет. Розширення сфери застосування української мови, а також стимулювання процесу формування й захисту національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору визначаються Концепцією як шляхи усунення таких загроз.

